

Проценка на потребите на лицата кои живеат со ХИВ во Македонија

Х. Е. Р. А.
асоцијација за здравствена едукација и истражување

An Associate Member of
 IPPF International
Planned Parenthood
Federation
European Network

Х.Е.Р.А.

Асоцијација за здравствена заштита и едукација
Скопје, Ноември 2009

СОДРЖИНА

Акроними	05
Благодарност	06
Вовед	07
Цели на истражувањето	09
Методологија	10
Етика	11
Ограничувања и потенцијални бијаси	13
Резултати	14
Дискусија	30
Заклучоци	33
Анекс 1. Прашалник за проценка на потребите на Лицата кои живеат со ХИВ во Република Македонија	34
Анекс 2. Документ за Информирана согласност	56

АКРОНИМИ

АРТ- Антиретровирусна терапија

ДДСТ – Доброволно и Доверливо Советување и Тестирање за ХИВ

ЗГ- Здружение на граѓани

ЛЖХИВ- Лице/а кои живеат со ХИВ

СЗО- Светска здравствена организација

СИДА- Синдром на стекната имунодефициенција

СРЗ- Сексуално и репродуктивно здравје

Х.Е.Р.А.- Асоцијација за здравствена едукација и истражување

ХИВ- Хуман имунодефициентен вирус

БЛАГОДАРНОСТ

Би сакале да им се заблагодариме на сите лица кои живеат со ХИВ кои се вклучија во истражувањето и отворено прозборуваа за своите потреби и за своите предизвици со кои секојдневно се соочуваат. Нивното учество можеби претставува прв чекор во вклучување на ЛКЖХИВ, односно најзасегнатите, во процесите за унапредување на состојбата со ХИВ/СИДА.

Клучните наоди од ова истражување ќе бидат споделени со сите релевантни чинители во државата за да придонесат во подобрување на ХИВ/СИДА политиките и програмите во државата, особено во делот на создавање поддржувачка јавно- здравствена и социјална атмосфера за целосно остварување на правата и потребите на лицата кои живеат со ХИВ/СИДА. Односно идентификуваните предизвици ќе треба да станат дел од сите воспоставени програми за ХИВ/СИДА во Македонија.

Со тоа искрено се надеваме дека ќе придонесеме во создавање на општество каде ЛЖХИВ и нивните семејства ќе ги уживаат сопствените права и слободи ослободени од секаква форма на стигма и дискриминација и и каде ќе имаат пристап до грижа и терапија со висок квалитет.

ВОВЕД

Република Македонија е земја со ниска стапка на ХИВ/СИДА и со најнизок број на регистрирани ХИВ позитивни лица во јужно- источниот европски регион.

Првиот случај на ХИВ е регистриран во 1987 година, а првиот случај на СИДА две години подоцна во 1989 година. Од првиот регистриран случај, па се до денес, регистрирани се вкупно 118 случаи на ХИВ/СИДА во земјата. Сепак податоците за трендот на ХИВ инфекцијата во последните 20 години покажуваат континуиран раст и околу 50 % од ХИВ позитивните случаи во земјата се регистрирани во последните пет години.

Во 2009 регистрирани се вкупно 7 нови случаи на ХИВ/СИДА од кои 1 лице со СИДА и 6 лица се ХИВ позитивни лица¹. Официјалните статистики говорат дека хетеросексуалниот начин на пренос е доминантен за пренос на ХИВ инфекцијата.

Во 2005 година во партнерство меѓу Асоцијација здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А и Клиника за Инфективни болести беше отворен првиот Центар за третман и психо- социјална поддршка на ЛЖХИВ и нивните најблиски - „Советувалиште за ХИВ/СИДА“ (во понатамошниот текст само Советувалиште). Во моментот Советувалиштето е единствениот специјализиран сервис во државата од ваков вид којшто воедно нуди психо-социјални и медицински услуги за ЛЖХИВ и нивните семејства. Персоналот во Советувалиштето го сочинуваат специјалисти- инфектолози, медицински сестри, социјален работник и психолог, како и акредитирани советувачи за доброволно и доверливо советување и тестирање (ДДСТ). Од 2009 година услугите кои се обезбедуваат во рамки на Советувалиштето се покриени од Буџетот на Република Македонија и Превентивната програма за заштита на населението од ХИВ/СИДА.

Досегашната стапка на смртност кај ХИВ позитивните лица е мошне висока со оглед на тоа што голем број на лица се регистрирани во доцен стадиум на болеста СИДА. Од вкупната бројка на лица кои живеат со ХИВ која ги користи услугите на Советувалиштето за ХИВ/СИДА - при Клиниката за инфективни болести и фебрилни состојби која изнесува околу 35 лица. Со ова истражување беа опфатени вкупно 24 лица или 68.6 % од вкупниот број на клиенти на овој сервис.

АРТ согласно националните протоколи за третман и грижа за прв пат беше воведена во Македонија во 2005 година со лекови од прва линија според СЗО и проширена со нови лекови од втора линија во 2006 година. Кумулативниот број на лица кои примаат АРТ до Ноември 2009 година е 23. Терапијата за ЛЖХИВ во Република Македонија се нуди централизирано во рамки на Клиниката за инфективни болести и фебрилни состојби којашто во моментот претставува единствена референтна институција за лекување и третман. Капацитети на Инфективна Клиника беа подобро подготвени со отворањето на ново одделение за хоспитализација на ХИВ позитивните пациентите, а беше воведена и опрема за мониторинг на ХИВ инфекцијата во 2007 (ЦД4 и вирусно оптеретување).

Третманот со антиретровирусна терапија и лекување на опортунистички инфекции се покриени од Глобалниот Фонд и Националната превентивна програма за ХИВ/СИДА.

Здружение на граѓани Х.Е.Р.А. во својата досегашна пракса има евидентирано неколку случаи на прекршување на човековите права на ЛЖХИВ поврзани со дискриминација на работно место и отежнат пристап до здравствени сервиси. И покрај тоа што овие лица се соочиле со стигма и дискриминација, поради стравот или недостаток на мотивација не ги искористиле правните механизми за да се справат со прекршувањето на нивните човекови права. Често пати и самите медиуми биле вклучени во прекршување на приватноста и доверливоста на ЛЖХИВ преку откривање на нивниот идентитет. Сензационалистичкото известување на медиумите во однос на ЛЖХИВ е се уште присутно кое уште повеќе доведува до заплашување на граѓаните и продлабочување на предрасудите и стереотипите за ХИВ меѓу општата популација.

Во Република Македонија не постојат организирани или неформални групи од ЛЖХИВ кои ги застапуваат правата и интересите на нивната заедница. Како и да е во текот на 2009 година Х.Е.Р.А. иницираше активности за вклучување на ЛЖХИВ преку активно вклучување во изработката на Политиката и протоколот за ХИВ/СИДА, како и организирање на координативни средби и обуки за градење капацитети. До моментот на публикувањето на овој извештај формирана е неформална група на ЛЖХИВ којашто брои 10 лица и која е на почетокот на своето организирано дејствување.

ЦЕЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на ова истражување е да се направи првичен приказ на состојбата и потребите на ЛЖХИВ во однос на различни аспекти од нивното физичко, психолошко и социјално функционирање, при што посебен осврт се даде на областите кои се особено значајни за ЛЖХИВ.

Поспецифичните цели на истражувањето се следниве:

- Да се добие подобра слика за социјалниот профил на ЛЖХИВ во Македонија
- Да се идентификуваат здравствените и психо-социјалните потреби на ЛЖХИВ
- Да се утврди степенот и формите на стигма и дискриминација на која се изложени ЛЖХИВ во општеството, вклучувајќи ја и авто стигмата
- Да се идентификува нивото на информираност на ЛЖХИВ за нивните права, националните и меѓународни ХИВ/СИДА политики и инструменти
- Да се добие подобро разбирање за подготвеноста и начините за активно вклучување на ЛЖХИВ во осмислувањето и имплементирањето на ХИВ/СИДА програмите како и активно вклучување во заштитата и остварувањето на правата и потребите
- Да се идентификува степенот на обелоденување на ХИВ статусот од страна на ЛЖХС и предизвиците кои произлегуваат за криење на статусот
- Да се идентификуваат потребите и предизвиците за третман меѓу ЛЖХИВ
- Да се идентификуваа информираноста за можностите да се биде родител ЛЖХИВ

МЕТОДОЛОГИЈА

Примерокот на испитаници на кој се вршеше истражувањето е намерен, односно испитаниците се клиенти/пациенти кои ги користат услугите на Советувалиштето за ХИВ/СИДА кој функционира во партнерство на ЗГ Х.Е.Р.А и Клиниката за инфективни болести и фебрилни состојби.

Популацијата на која се однесува истражувањето е доста хетерогена по однос на сите свои релевантни демографски и социјални карактеристики. За да се зголеми репрезентативноста на примерокот односно за понатамошна поширока употреба на наодите, беа опфатени 68.6% од вкупната популација. Примерокот беше составен од испитаници кои ги отсликуваат сите варијации што се среќаваат во популацијата.

Постапка

Персонал- Персоналот и тимот на анкетери беа назначени од страна на носителот на истражувањето. Имено, по утврдување на нацрт истражувањето се креира прашалник за прибирање на податоците што беше тестиран на фокус група од 3 лица кои живеат со ХИВ кои преку своите коментари придонесоа за модифицирање на прашалникот и негово прилагодување кон карактеристиките на целната група.

Потоа следуваше организирање на еднодневна обука за анкетарите. Во улога на анкетари беше персоналот на Х.Е.Р.А., односно социјалните работници кои имаат претходно искуство во давање директни услуги на ЛЖХИВ и нивните семејства во Советувалиштето при Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби.

Временски период на изведување Август- Септември, 2009

Регрутација на испитаници- испитаниците беа регрутирани од страна на социјалниот работник кој работи директно со ЛЖХИВ при Советувалиштето за ХИВ/СИДА. Заради специфичноста на групата на испитаници и особено големите барања за анонимност и доверливост, испитаниците беа контактирани по телефонски пат или пак при нивната посета на Советувалиштето при Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби.

Прибирање на податоци- Податоците за ова истражување беа прибирани преку Прашалник за проценка на потребите на ЛЖХИВ, што беше пополнуван преку интервјуирање на испитаниците од страна на анкетарите. Прашалникот беше составен од отворени и затворени прашања. Заради обемноста и заради сложеноста на прашалникот за одредени клиенти беше потребана помош од страна на анкетарите во објаснување на непознатите поими од прашалникот. Интервјуата беа правени во просториите на Советувалиштето при Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби, канцелариите на Х.Е.Р.А., домови на ЛЖХИВ или други локации кои беа предложени од самите ЛЖХИВ. Секој испитаник имаше посебна средба со анкетарот и интервјуата со испитаниците, во просек траеја околу 40 минути.

Управување со податоците- По завршување на постапката на прибирање на податоци истите беа внесувани во база на податоци во оперативен систем за статистичка обработка на податоци². За отворените прашања се спроведе квантитативна обработка на податоците согласно зачестеноста на одговорите. Електронскиот пристап кон податоците бешевозможен само со користење на лозинка.

Анализа на податоците- Во ова истражување се направи дескриптивна обработка на демографските променливи на испитаниците, како и нивното знаење, искуства и состојба по однос на стигмата и дискриминацијата со која се соочуваат, пристапот до работа, здравствени и социјални сервиси, авто стигмата, правата, законите и политиките кои се од важност, промените во социјалната и други сфери кои испитаниците ги сметаат за неопходни со цел подобрување на нивниот статус, третман и сексуално и репродуктивното здравје. Анализата беше направена севкупно за целиот примерок на испитаници. Беше направена и корелативна анализа на варијаблите кои истражувачот ги сметаше меѓусебно зависни.

Заради апликативниот карактер и обемот на истражувањето, заклучоците од оваа студија ќе бидат искористени за осмислување на понатамошни продлабочени истражувања и анализи.

Дистрибуирање на податоците- Наодите и заклучоците од истражувањето ќе бидат првенствено искористени за организациско подобрување на работата со ЛЖХИВ како и унапредување на постојните политики за застапување за заштита на правата на ЛЖХИВ и градење на нивните капацитети за самостојно вклучување во процесите на креирање и имплементација на политики и програмите за ХИВ/СИДА.

Дополнително ги охрабруваме сите чинители во државата (владина државни институции, граѓански организации, медиуми, неформални групи на граѓани) да се приклучат и активно учествуваат во подобрување на националните политики и програмите за ХИВ/СИДА кои директно се однесуваат на ЛЖХС и во создавањето на поддржувачка јавно-здравствена и социјална околина за целосно остварување на правата и потребите на лицата кои живеат со ХИВ.

ЕТИКА

Информирана согласност- На сите испитаници пред започнувањето на интервјуто им беше објаснета целта на истражувањето, видот на податоци кои ќе бидат побарани од нив, и начинот на понатамошна употреба на собраните податоци. Исто така, сите испитаници со потпишување дадоа информирана согласност со што потврдуваат дека учеството во ова истражување е доброволно, дека се информирани дека можат да одбијат да одговорат на некое прашање од прашалникот и дека можат да го прекинат учеството во истражувањето во било кое време од интервјуто.

Анонимност- На испитаниците им беше гарантирана нивната анонимност со тоа што како личен податок се бараа општите демографски специфики, без откривање на ниту еден сегмент од личниот идентитет. Анкетарите кои го спроведуваа истражувањето се лица кои веќе го знаат ХИВ статусот на испитаниците и со кои секојдневно работат, така што во ниту еден момент на испитаниците не им беше загрозна анонимноста при давање на податоците. Со други зборови, тие не беа поставени во ситуација со учеството во истражувањето да го обелоденуваат својот статус пред нови лица.

Доверливост- Х.Е.Р.А. го гарантира доверливо управување со податоците во текот на целата постапка (обработка на податоци и објавување на резултати од истражувањето). За таа цел податоците дадени од страна на испитаниците, ќе бидат третирали во согласност со политиката за работа со лица ЛЖХИВ и ќе бидат презентирани во преработена форма.

ОГРАНИЧУВАЊЕ И ПОТЕНЦИЈАЛНИ БАЈАСИ

Бајас во репрезентативност на примерокот- Примерокот кој се употреби во ова истражување е намерен примерок, при што беа превземани сите потребни мерки за зголемување на неговата репрезентативност и зголемување на можностите за генерализација и поширока употреба на наодите. Имено, големината на популацијата на ЛЖХИВ која ги користи услугите Советувалиштето ја сочинуваат вкупно 35 лица. Примерокот на испитаници кој се опфаќа преку ова истражување изнесува 24 лица или 68.6% од целокупната популација. Како што претходно беше споменато, се работи за доста хетерогена популација по однос на своите социјални и демографски карактеристики, што понатаму се отслика и во примерокот кој што беше користен во истражувањето.

Бајас поради неискреност и/или социјална пожелност-

Со оглед на тоа што одреден дел од прашањата беа од чувствителна природа поврзани со нивното сексуалното однесување, личните социјални односи од една страна и оценка за моменталните услуги кои се нудат од страна организацијата која го спроведува истражувањето и воспоставената блискост на давателите на услугите со испитаниците од друга страна може да се очекува дека постои определен дел на одговори кои беа прикажани во социјално пожелно светло.

РЕЗУЛТАТИ:

ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ

Демографски карактеристики

Пол		Возраст				Месечен приход по член на семејство		
Машки	Женски	25-29 г	30-39 г	40-49 г	50-_____	до 4000 ден	4000 - 8000	над 8000 ден
75%	25%	16,7%	54,2%	16,7%	12,5%	28,6%	23,8%	47,6%
Степен на образование					Работен статус			
Основно	Средно	Магистер	Специјалисти	Докторски Студии	Вработени со полно време	Вработени со пола време	Само Вработени	Невработени
25%	37,5%	16,7%	16,7%	4,2%	29,2%	12,5%	12,5%	33,3%

По однос временскиот период од кога испитаниците знаат за својот ХИВ позитивен статус најголем дел од нив (45.8%) го навеле временскиот период 1-4 години, една четвртина од испитаниците (25%) го навеле временскиот период од 4-9 години додека 20% од нив одговориле дека во текот на последната година дознале за својот ХИВ позитивен статус. Мал број испитаници (8.4%) изјавиле дека го знаат својот ХИВ позитивен статус повеќе од 10 години.

На прашањето за моментален партнер, повеќето од испитаниците 41.7 % изјавиле дека се сами, речиси една третина (33 %) изјавиле дека се во брачна состојба при што живеат со својот партнер, додека 12.5 % од испитаниците се изјасниле како вдовец/вдовица. Многу мал дел 4.2% се во брак при што не живеат со сопругот, 4.2% се во врска при што живеат заедно со партнерот и исто толкав процент (4.2%) се разведени.

Од оние кои изјавиле дека имаат сопруг/а/партнер/ка најголем дел од нив 70% се заедно со својот сопруг/а/партнер/ка повеќе од 4 години (и тоа 40 % во временскиот период 4-9 години и 30% во временскиот период 10-14 години). Помал процент од испитаниците (20%) изјавиле дека се заедно со својот партнер повеќе од 15 години, а само 10% изјавиле дека се заедно во периодот на последната година.

На прашањето дали испитаниците се декларираат како припадници на некоја од вулнерабилните групи по однос на пренос на ХИВ, испитаниците се распределени во следниве категории:

По однос на степенот на образование на испитаниците најголем дел од нив 37.5% имаат завршено средно образование, основно образование завршиле 25% од испитаниците, 16.7% имаат завршено магистерски студии а исто толкав процент (16.7%) завршиле специјалистички студии. Едно лице или 4.2% има завршено докторски студии.

Кога станува збор за статусот на вработување најголем дел од лицата (33.3%) изјавиле дека не остваруваат приход по ниеден основ (не се вработени/не работат хонорарно). 29.2% се вработени со полно работно време, помал дел од лицата 12.5% се самовработени а исто толкав процент (12.5%) работат хонорарно со половина работно време.

СТИГМА И ДИСКРИМАЦИЈА

Според тоа на кој го знае нивниот ХИВ статус, испитаниците при анализа на податоците беа групирани во 4 категории:

- лица чиј статус го знаат само членови на потесното семејство и блиски пријатели-29,2
- лица чиј статус го знаат членови на потесното семејство, блиски пријатели и здравствени работници-58,3%
- лица чиј ХИВ статус го знаат членови на потесното семејство, блиски пријатели, здравствени работници, соработници и работодавци-8,3%
- лица кои не го кријат и јавно го соопштуваат својот статус-8.3%

Од вкупниот број на испитаници, **45,8%** изјавиле дека се соочиле со некаков вид на дискриминација од страна на други луѓе како резултат на нивниот ХИВ статус. Од нив, во однос на тоа на кој начин биле дискриминирани, испитаниците одговориле на следниов начин:

На прашањето која е причината поради која се стигматизирани /дискриминирани од страна на други луѓе најголем процент од нив (66.5%) одговориле дека тоа им се случува заради тоа што луѓето не знаат како се пренесува ХИВ и се плашат да не им биде пренесен вирусот, додека 30.8% не знаат или не се сигурни зошто тоа се случува.

37.5 % од испитаниците ги навеле лицата/ институциите/ организациите од кои искусиле некаква форма на стигма или дискриминација. Од нив, најголем дел од лицата (77.8%) навеле дека биле стигматизирани/дискриминирани од страна на здравствени работници вработени во државни здравствени институции (Клиника за микробиологија, Воена болница, Клиника за гинекологија, Очна Клиника, Клиника за стоматологија, Клиника за Рендгенологија, Поликлиника Бит пазар, Хирургија), 11.1% навеле дека биле стигматизирани/дискриминирани од здравствени работници вработени во приватна здравствена установа, додека 33.3% навеле дека имале искуство со стигма и дискриминација на работното место (државна здравствена институција, образовна институција, финансиска државна институција).

ПРИСТАП ДО РАБОТА, ЗДРАВСТВЕНИ И СОЦИЈАЛНИ СЕРВИСИ

Од вкупниот број на испитаниците само кај 3 лица или 12.4% работодавците знаат/знаеле за нивниот ХИВ статус. ХИВ статус, при што и во трите случаи работодавецот дознал за ХИВ статусот од други лица без согласност на клиентот. Две од нив (66,7%) пријавиле дека добиле отказ од работа врз основа на нивниот ХИВ статус. Едно од лицата (кое работело во државна институција) било принудено од работодавецот даде отказ од работа, додека на другото на лице (кое исто така работи во државна институција) му било наредено да не доаѓа на работа, но се уште е во работен однос и добива редовна плата.

Едно лице иако не добило отказ од работа, пријавило пријавило обид за преместување од работно место врз основа на сомневање за неговиот ХИВ статус, но по интервенција од лекар специјалист лицето го задржало своето работното место. И двете лица (лицето кое еднаш добило отказ и лицето кое пријавило обид за преместување од работно место) го немаат споделено својот ХИВ статусот со сегашниот работодавец.

Во однос на добивањето на здравствени услуги, 70,8% изјавиле дека некое здравствено лице го знае нивниот ХИВ статус (матичен лекар, гинеколог, стоматолог или останати здравствени профиле). Од нив, е интересно да се напомене дека најчесто самите им го соопштиле својот ХИВ статус на здравствените работници.

Од испитаниците кои одговориле дека здравствените работници биле информирани за нивниот статус, 29,1% одговориле дека некогаш биле одбиени од добивање на здравствена услуга како резултат на нивниот ХИВ статус.

11,8% од овие испитаници биле одбиени од добивање на услуга поврзана со сексуалното и репродуктивно здравје.

Во однос на добивање на социјални услуги, ниту едно лице не го открило својот ХИВ статус пред социјалниот работник, заради што не може да се процени дискриминацијата во добивање на социјални услуги.

70,8% од испитаниците сметаат дека во Македонија недостасуваат услуги за ЛКЖХС.

Во однос на тоа каков тип на услуги недостасуваат, испитаниците ги дале следниве одговори:

- 29.4% ги навеле социјалните бенефиции врз основа на ХИВ позитивниот статус (скратено работно време, прераспределба од работно место, пензии, домови за сместување)

• Исто толкав процент (29.4%) навеле дека во Македонија недостасува група на ЛЖХИВ за самопомош/лобирање за нивните права и пристап до АРТ

• 17.7% ги навеле дека недостасуваат диспензирани центри за ХИВ/СИДА низ земјата.

50% од испитаниците се изјасниле дека би го обелодениле нивниот ХИВ статус за да остварат некаква бенефиција доколку таа постои (пр. еднократна парична помош, бесплатна здравствена услуга).

Помалку од половината од испитаниците (45.8%) не навеле дека имаат потреба од услуга која треба да биде воведена во рамките на Советувалиштето на ХЕРА/Инфективна Клиника. Од оние што навеле дека треба да се воведат услуги во Советувалиштето 30.8% сметаат дека недостасуваат средби/состаноци/групи за самоподдршка на ЛЖХИВ. Исто толкав процент навеле дека потребна е поголема приватност помеѓу ЛЖХИВ доколку не сакаат да комуницираат меѓусебно/средба со лекарот без присуство на други ЛЖХИВ додека 15.4% сметаат дека е потребно досиејата на пациентите да се водат под шифра/да бидат заклучувани.

IV

АВТО СТИГМА

По однос на чувствата поврзани со авто стигма најголем дел од испитаниците (70.8%) изјавиле дека се обвинуваат/обвинувале себе си заради својот ХИВ позитивен статус а 50% дека се чувствуваат/чувствувале виновно заради ХИВ статусот. Помал процент од испитаниците (33.3%) се чувствуваат/чувствувале засрамено поради ХИВ статусот, а исто толку проценти (33.3%) имаат/имале ниска самодоверба како резултат на ХИВ позитивниот статус. 20.8% обвинуваат/обвинувале други лица за својот ХИВ позитивен статус, а 20.8% имаат/имале суицидни идеи како резултат на својот ХИВ статус додека 8.2% имаат/имале чувство дека треба да бидат казнети.

Кога станува збор за превземени активностите кои испитаниците ги/не ги направиле врз основа на нивниот ХИВ позитивен статус најголем дел од нив (66.6%) изјавиле дека одлучиле да немаат воопшто деца или да немаат повеќе деца. Помалку од половина (45.8%) од испитаниците изјавиле дека како резултат на ХИВ позитивниот статус одлучиле да не се женат/мажат а 41.7% од испитаниците одлучиле да немаат повеќе секс. Помал процент од испитаниците (25%) избрале да не присуствуваат на социјални средби/собири како резултат на ХИВ позитивниот статус, 23 % избегнуваат локална здравствена амбуланта кога имаат потреба од тоа а 20% се повлекле од образование/тренинзи и/или не се посветиле на можност за образование/тренинзи додека. 16.7% одлучиле да не аплицираат за работа/унапредување а 8.3% одлучиле да престанат да работат.

Повеќе од половина (54.2%) изјавиле дека ја надминале ситуацијата, 29.2% не се обиделе ништо да променат, а 12 % одговориле дека се размислуваат/се надеваат на промена во иднина/во тек на процес на промена.

ПРАВА, ЗАКОНИ И ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

Кога станува збор за Националната стратегија за ХИВ/СИДА на Република Македонија половина од испитаниците (50%) изјавиле дека ја имаат прочитано истата.

Висок процент од испитаниците (75%) одговориле дека се запознаени со Законот за заштита на правата на пациентите.

Што се однесува на останатите национални и интернационални документи поврзани со ХИВ/СИДА и правата на ЛЖХИВ само 29.2% одговориле дека слушнале/ги прочитале истите.

16.7% од испитаниците одговориле дека врз основа на нивниот ХИВ статус биле присилени да подлежат на медицинска процедура. Мал процент од испитаниците (8.3%) одговориле дека биле изолирани, ставени во карантин или одделени како резултат на ХИВ позитивниот статусот, а исто толков процент одговориле дека морале да го откријат својот ХИВ позитивен статус при влез во друга земја.

Висок процент од испитаниците (79.2%) изјавиле дека ниту една од наведените активности кои се одраз на дискриминаторски однос/политика кон ХИВ статусот во прашањето (1.присилен на медицинска процедура; 2.изолиран, ставен во карантин, одделен; 3.присилен да го соопшти статусот при влез во друга земја; 4.присилен да го соопшти статусот при аплицирање за државјанство/живеалиште; 5.уапсен/а, однесен/а на суд врз основа на обвинение поврзано со ХИВ статусот) им се немаат случено врз основа на ХИВ статусот

Помалку од половина од испитаниците (45.8%) на прашањето дали сметаат дека некои нивни права биле прекршени одговориле со НЕ, 25% одговориле со ДА додека 29.2% одговориле дека не се сигурни. Од оние кои одговориле потврдно 3 од лицата изјавиле дека им било прекршено правото на приватност при хоспитализација во болница, 1 лице правото на информирана согласност при правење на ХИВ тестирање и 2 лица правото на ефикасна здравствена заштита.

Ниту едно од лицата кои изјавиле дека им биле прекршени нивните права не се обиделе да добијат правна помош. 2 лица како причина за тоа го навеле стравување од обелоденување на ХИВ статусот во текот на постапката, 1 испитаник бил советуван од страна на друго лице да не превзема акција и 1 испитаник немал доверба дека постапката ќе даде успешни резултати.

ПРОМЕНИ

Најголем дел од испитаниците (70.8%) одговориле дека познаваат институција/организација или група која може да им помогне доколку искусиле стигма или дискриминација. Од оние кои одговориле висок процент (88.5%) изјавиле дека тоа е национална невладина организација, 23.5% навеле интернационална организација, а исто толков процент (23.9%) навеле организација на Обединети нации. Народен правобранител го навеле две лица (11.8%).

На прашањето да го наведат името на организацијата/институцијата која ја познаваат одговориле 70.8%. Најголем дел од нив (88%) ја навеле НВО Х.Е.Р.А. додека 29.4% го навеле Хелсиншкиот комитет.

На прашањето дали испитаниците некогаш се обиделе да разрешат проблем на стигма и дискриминација потврдно одговориле 7 лица или 29.2%.

Мора да се забележи дека иако овие 7 испитаници како причина за стигма и дискриминација навеле конкретни примери на прекршени човекови права, само еден испитаник одговорил потврдно на прашањето во претходната област - Дали ви се прекршени човекови права, еден испитаник одговорил со НЕ, додека останатите 5 лица одговориле дека не се сигурни дали им биле прекршени човекови права.

85.8% од овие испитаници како лице кое им помогнало во разрешувањето на проблемот поврзан со стигма и дискриминација навеле исто лице – Специјалист за ХИВ/СИДА од Клиника за инфективни болести и фебрилни состојби, додека 1 испитаник во разрешувањето на проблемот ги навел невладините организации.

Повеќето од испитаниците (45.8%) како најважна работа што треба да ја направат невладините организации кои се борат против стигма и дискриминација на ЛЖХИВ го идентификувале лобирањето за правата на ЛЖХИВ, а исто толков процент (45.8%) го навеле нудењето на помош на ЛЖХИВ преку емоционална поддршка. 41.7% како најважна работа го навеле подигнувањето на свеста и информираноста за СИДА на пошироката јавност.

На прашањето за воспоставување на меѓусебна комуникација помеѓу ЛЖХИВ повеќе од половината (58.3%) афирмативно се изјасниле за натамошна комуникација со други ЛЖХИВ (односно 37.5% од испитаниците одговориле дека веќе комуницираат со дел од ЛЖХИВ и немаат ништо против бројот да се зголеми, додека 20.8% одговориле дека моментално не комуницираат до други ЛЖХИВ меѓутоа би сакале/немаат ништо против да стапат во контакт). Помал процент (20.8) од испитаниците се изјасниле дека не сакаат да комуницираат со други ЛЖХИВ, 16.7% се подготвени да комуницираат само со одреден мал број на лица а 4.2% изјавиле дека комуницираат само со одреден мал број на лица и не сакаат тоа да се промени.

На отвореното прашање која е причината за натамошна комуникација со останатите ЛЖХИВ најголем дел од испитаниците (62.5%) ја навеле врсничката поддршка и помош меѓу ЛЖХИВ, додека 41.7% ја навеле размената на искуства и информации помеѓу ЛЖХИВ.

Повеќе од половината (58.3%) изјавиле дека сакаат да бидат член на група на ЛЖХИВ.

Исто така поголемиот број од лицата (62.5%) афирмативно се изјасниле по однос на присуство на обука за ЛЖХИВ.

Од оние испитаници кои одговориле дека сакаат да присуствуваат на обуката кога станува збор за областите кои сакаат да бидат опфатени на обуката 60% биле заинтересирани за Третман, 46.7% за ХИВ/СИДА и превенција, 46.7% за начини на само организирање на ЛЖХИВ и исто толкав процент (46.7%) за здрави животни стилови.

Повеќето од половината (58.3%) одговориле дека би сакале да се вклучат во активности поврзани со ХИВ/СИДА во рамките на здружение на граѓани Х.Е.Р.А., а исто толкав процент (58.3%) би учествувале во формирање на здружение на граѓани за ЛЖХИВ.

ТЕСТИРАЊЕ И ДИЈАГНОЗА

Како причина за правење на ХИВ тестот повеќето од лицата (33.3%) го навеле постоењето на сомнителни симптоми. 16.7% го направиле тестот затоа што нивниот партнер бил ХИВ позитивен, а исто толков процент (16.7%) навеле дека само сакале да го знаат својот статус. Многу мал процент 4.2% направиле тест поради болест/смрт на својот партнер. Од оние пак што ја избрале опцијата друго - две лица навеле дека при дарување на крв го откриле ХИВ статусот, 1 лице било принудно тестирано во казнено - поправна институција, 1 лице се тествало пред заминување на работа во друга земја, 1 лице тестот му бил направен без негово знаење и 1 лице на предлог од матичен лекар иако немало симптоми.

Кога станува збор за одлуката за правење на ХИВ тестот најголем број (70.8%) изјавиле дека самите (доброволно) донеле одлука за ХИВ тестирање, додека останатите (29.2%) изјавиле дека биле тествани без нивно знаење и дознале за ХИВ статусот откако тестот веќе им бил направен.

Половина од испитаниците (50%) при правењето на ХИВ тестот добиле пред и пост ХИВ тест советување, помалку од половината (41.7%) добиле само пост ХИВ тест советување а 8.2% не добиле никакво советување кога правеле ХИВ тест.

На отвореното прашање за предизвиците и проблемите по однос на ХИВ тестирањето во Македонија повеќето од испитаниците 66.7% навеле проблем/предизвик. Од нив 25% емоционалниот аспект при дознавањето на резултатите од тестот ги наведуваат како најголем проблем. 16.7% од испитаниците како проблем ги идентификуваат доверливоста и заштитата на податоците од лицата кои имаат ХИВ позитивен резултат, а исто толков процент (16.7%) сметаат дека ХИВ тестирањето според ДДСТ принципот е широко распространето во Македонија.

ОБЕЛОДЕНУВАЊЕ НА СТАТУСОТ

Во врска со споделување на ХИВ статусот со други лица повеќето од испитаниците (41.7%) ХИВ статусот го споделиле со 1-3 лица, 20.8% од испитаниците го споделиле со 4-6 лица додека 16.7% го споделиле со 7-15 лица. Мал процент (8.3%) изјавиле дека не го кријат својот ХИВ статус, а исто толкав процент изјавиле дека за нивниот ХИВ статус знаат повеќе од 15 лица. 4.3% го немаат споделено ХИВ статусот со ниту едно лице.

Во однос на начинот споделувањето на ХИВ статусот со други лица 66.7% од сопрузите/партнерите на ЛЖХИВ знаат за нивниот ХИВ статус. Најголем дел од нив (87.5%) сами им го соопштиле ХИВ статусот на нивните сопрузи/партнери. На мал број испитаници (6.2%) сопрузите/партнерите не знаат за нивниот ХИВ статус, а исто толкав процент (6.2%) на сопрузите/партнерите друго лице им кажало за ХИВ позитивниот статус без согласност на клиентот.

Најголем дел од родителите на испитаниците (61.9%) не знаат за нивниот ХИВ позитивен статус, останатите 33.3% сами им кажале за својот ХИВ позитивен статус на своите родители, додека на 4.8% некој друг има кажал без согласност на ЛЖХИВ.

Кај повеќето од испитаниците (47.6%) браќата/сестрата не знаат за нивниот ХИВ статус, 28.6% сами им кажале на своите браќа/сестри за статусот. Кај 14.3% од испитаниците некој друг има кажал на браќата/сестрите за нивниот ХИВ позитивен статус без нивна согласност. 9.5% изјавиле дека информацијата ја пренело друго лице, но со нивна согласност.

Од испитаниците кои имаат деца (50%) висок процент (91.7%) не им кажале за својот ХИВ статус, додека останатите 8.3% сами им го соопштиле својот ХИВ позитивен статус.

Пријателите на повеќето од испитаниците (45.8%) не знаат за нивниот ХИВ позитивен статус, додека 41.7% од испитаниците сами им го соопштиле ХИВ позитивниот статус на пријателите. Мал број 8.2% дознале од друго лице без согласност на испитаникот.

Висок процент (86.4%) од соседите на испитаниците не знаат за нивниот ХИВ статус додека на кај 13.6% од испитаниците соседите дознале за ХИВ статусот на испитаникот од друго лице без негова согласност.

Кај 78.3% другите возрасни членови на семејството не го знаат статусот на испитаниците додека кај мал процент од 4.3% некој друг им кажал без согласност на испитаникот и исто толкав процент 4.3% некој друг им кажал со согласност на ЛЖХИВ.

Од оние кои имаат соработници (58.3%) повеќето од нивните соработници (78.6%) не знаат за нивниот статус, 14.3% сами им кажале за ХИВ статусот додека 7.1% дознале од некој друг без согласност на испитаникот.

Од оние кои имаат работодавач (45.8%) најголем процент од работодавците на испитаниците (81.8%) не знаат за нивниот ХИВ статус, а 18.2% дознале од друго лице без согласност на испитаникот.

Повеќето испитаници (45.5%) самите им го соопштиле својот ХИВ статус на матичниот лекар, додека 40% од матичните лекари не го знаат статусот од ЛЖХИВ.

Од оние кои користеле стоматолошки услуги (75% од испитаниците) кај најголем дел од нив 77.8% стоматолозите не го знаат нивниот ХИВ статус, 16.7% сами има кажале за статусот додека кај 5.6% некој друг му соопштил на стоматолог без согласност на ЛЖХИВ.

Од испитаниците кои имаат гинеколог (20.8%) кај најголем дел од (60%) гинеколозите не го знаат статусот на ЛЖХИВ, 20% сами им го соопштиле статусот и исто во случајот на толкав процент (20%) испитаници некој друг му го соопштил статусот на гинекологот без согласност на лицето.

Висок процент од испитаниците (80%) не им го соопштиле статусот на останатите здравствените работници.

Само 20% од сите испитаници контактирале со социјален работник во институција и од нив ниту еден не го кажал својот ХИВ позитивен статус на социјалниот работник.

Медиумите дознале за ХИВ позитивниот статус само на еден испитаник и тоа преку друго лице без негова согласност.

Кога станува збор за ставовите на блиските кои знаат за ХИВ позитивниот статус на испитаниците добиени се следните резултати:

Повеќето од сопрузите/партнерите (42.9%) имаат многу поддржувачки реакции кон испитаниците, најголем дел од родителите (75%) реагирале многу поддржувачки и исто така браќата/сестрите на испитаниците кои знаат за нивниот статус во најголем процент 72.7% се однесуваат поддржувачки кон нив.

Повеќето од пријателите (50%) кои знаат за позитивниот статус на испитаниците се однесуваат многу поддржувачки кон нив, кај 50% од случаите матичните лекари не направиле разлика во однесувањето по сознанието за ХИВ статусот, а исто така кај (50%) од испитаниците стоматолозите кои го знаат статусот се однесувале поддржувачки кон нив.

На отвореното прашање за проблемите и предизвиците поврзани со обелоденувањето и доверливоста на статусот одговориле 91.7% од испитаниците. Од нив 95.5% како најголем проблем/предизвик во обелоденувањето на ХИВ статусот го навеле стравот од стигмата и дискриминацијата во општеството врз основа на нивниот ХИВ позитивен статус (изолација, презир, етикетирање, осудување, социјална исклученост, страв од небезбеден живот, губење на работно место итн.)

ТРЕТМАН

Во однос на моменталната здравствена состојба на ЛЖХИВ 37.8% ја оцениле како одлична, а исто толков процент 37.8% изјавиле дека нивната здравствена состојба е добра. Помал број 20.8% сметаат дека нивната состојба е многу добра додека многу мал процент (4.2%) изјавиле дека имаат лоша моментална здравствена состојба.

Во моментот на спроведувањето на ова истражување најголем процент од испитаниците (70.8%) се наоѓаат на АРТ.

На прашањето дали сметаат дека АРТ е достапна во моментов во Македонија без разлика дали ја земаат, многу висок процент (95.8%) одговориле потврдно.

На отвореното прашање за предизвиците и проблемите на АРТ во Република Македонија одговориле 70.8%. Најголем број од нив (70.6%) како главен проблем/предизвик ја идентификувале одржливоста на АРТ(обезбедување на АРТ од страна на државата). 23.5% покрај АРТ навеле дека имаат потреба од бесплатна/по намалена цена комплементарна и друг вид на терапија поврзана со ХИВ статусот, додека 17.6% сметаат дека има недостаток на широк спектар на комбинации на АРТ.

X

РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЈЕ

Помалку од половината (45.8%) од испитаниците имаат деца. Од нив само едно лице (4.2%) има дете кое има ХИВ позитивен статус.

Повеќе од половината од испитаниците (54.2%) изјавиле дека откако се дијагностицирани немаат добиено советување од страна на здравствен работник за нивните опции за репродукција.

Мал дел од нив (8.3%) биле советувани од страна на здравствен работник да немаат деца бидејќи имаат ХИВ позитивен статус.

87% од испитаниците одговориле на прашањето кои се главните проблеми и предизвици да има дете/ца при ХИВ позитивен статус. Најголем процент од нив (57%) како главен проблем за ХИВ позитивно лице да има дете/ца го идентификуваат стравот од пренос на ХИВ вирусот врз детето. Исто така 33.3% од лицата како проблем го наведуваат непостоењето на лабораториска опрема во државата за чистење на сперма од ХИВ вирусот (т.н. перење на сперма), а 14% како предизвик ја навеле постапката на “ин витро фертилизација” кај ХИВ позитивно лице. 19% ја наведуваат потенцијалната стигма и дискриминација кон детето доколку има ХИВ позитивен статус.

ДИСКУСИЈА

Описот на социјалната состојба на ЛЖХИВ покажа дека 1/3 од опфатените со проценката не примаат приходи по ниту една основа и имаат просечен приход по член на семејство кој изнесува помалку од 4000 денари.

Речиси половина од испитаниците, кои го обелодениле својот ХИВ статус, почувствувале некаква форма на стигма и дискриминација. Во најголем број случаи станува збор за вербално и физичко малтретирање и заканување. Не ретко притисокот, кај околу 37% од овие испитаници, доаѓа од брачниот партнер.

Понатаму 37% од оваа група испитаници ги навеле институциите каде се почувствувале дискриминирани поради својот ХИВ статус. Кај скоро 80% од овие ЛЖХИВ тоа било направено од страна на здравствени работници вработени во рамките на државните и 11% во приватните здравствени институции.

Иако бројот на случаи кои претрпеле дискриминација на работното место е многу мал, односно само 3 испитаници, сепак треба да имаме предвид дека тоа е вкупниот број на лица за кои работодавачот дознал за нивниот статус. При тоа застрашува податокот дека тие самостојно и доброволно не му ја откриле оваа информација поради која сите претрпеле последици (две од нив добиле отказ од работа- едното од нив било отпуштено од работното место, другото има забрана да доаѓа на работното место иако добива плата додека третото лице пријавило обид за преместување на друго работно место).

Скоро 1/3 од ЛЖХИВ истакнуваат дека недостасуваат посебни услуги за ХИВ /СИДА. Поконкретно тие наведуваат дека се потребни социјалните бенефиции врз основа на ХИВ позитивниот статус, вклучувајќи скратено работно време, прераспределба од работно место, пензии, домови за сместување. Значен е податокот што 50% од ЛЖХИВ се изјасниле дека се подготвени да го обелоденат ХИВ статусот за да остварат бенефиција (социјална или здравствена) врз основа на ХИВ позитивниот статус доколку таа постои во државата.

Исто така околу 18% сметаат дека во Македонија недостасуваат дисперзирани сервиси за ХИВ/СИДА низ земјата.

30.8% од испитаниците навеле какви услуги треба да бидат воведени/унапредени во Советувалиштето: да се организираат средби, состаноци/групи за на ЛЖХИВ. Исто така 30.8% сметаат дека е потребно зголемување на приватноста во Советувалиштето во случај на средби со други ЛЖХИВ при примање на здравствена услуга.

Степенот на себеосудување, односно на авто стигма, кај ЛЖХИВ е висок особено во врска со на нивната сексуалност и планирањето на родителство при што скоро 2/3 од испитаниците изјавиле дека одлучиле да немаат воопшто деца или да немаат повеќе деца како резултат на нивниот позитивен статус. Понатака скоро 50% од испитаниците изјавиле дека како резултат на ХИВ позитивниот статус одлучиле да не се женат, односно мажат.

Дополнително 40% од испитаниците одлучиле да немаат повеќе сексуални односи, а 1/3 од ЛЖХИВ изјавиле дека не се обиделе да променат ништо во својот живот и навики за да продолжат со секојдневното социјално функционирање.

Иако 1/4 од испитаниците навеле дека им се прекршени човековите права сепак отсутствуваат случаи на покренување на легална постапка од страна на ЛЖХИВ кон лицата и/или институциите кои ги прекршиле нивните човекови права и слободи.

3/4 се изјасниле дека се запознаени со Законот за заштита на правата на пациентите, сепак резултатите од процената укажуваат дека дел од ЛЖХИВ не се доволно информирани или не ги препознаваат прекршувањето на нивните човекови права и слободи.

Малиот број на испитаниците кои се обиделе да разрешат проблем на стигма и дискриминација тоа го направиле преку неформално посредување од страна на Специјалист за ХИВ/СИДА. ЛЖХИВ во Република Македонија не препознаваат државна институција која може да им помогне во справување на проблем со стигма и дискриминација а само 11.8% го навеле народниот правобранител. Најголем дел од нив ги навеле граѓанските организации.

Најголем дел од испитаниците афирмативно се изјасниле по однос на понатамошна комуникација со останатите ЛЖХИВ како и нивно активно вклучување во различни форми на активизам, од кои 62.5% во присуство на обуки, 58.3% во вклучување во неформална група на ЛЖХИВ, 58.3% како членови на здружение на граѓани на ЛЖХИВ а 58.3% преку активирање во рамките на постојните програми за ХИВ/СИДА во Х.Е.Р.А.

50% од лицата биле тестирани за ХИВ без претходно да бидат советувани и информирани за значењето на ХИВ тестот. Исто така голем дел од нив (29.2%) биле тестирани за ХИВ без нивно знаење и согласност.

Висок процент (92.7%) на ЛЖХИВ во Македонија го немаат обелоденето својот ХИВ позитивен статус и истиот го имаат споделено само со ограничен број на лица од својата поблиска околина. Како главен проблем/предизвик кој е поврзан со обелоденувањето на ХИВ статусот голем процент 95.5% ја идентификуваат потенцијалната стигма и дискриминација во општеството врз основа на нивниот ХИВ позитивен статус и последиците од истата.

Но, важно е да се истакне дека во оние случаи кога статусот е обелоденет повеќето од пријателите (50%) кои знаат за позитивниот статус на испитаниците се однесуваат многу поддржувачки кон нив, кај 50% од случаите матичните лекари не направиле разлика во однесувањето по сознанието за ХИВ статусот, а исто така кај (50%) од испитаниците стоматолозите кои го знаат статусот се однесувале поддржувачки кон нив.

Најголем дел од ЛЖХИВ како главен проблем/предизвик поврзан со третманот во Република Македонија го идентификуваат обезбедувањето на континуираната АРТ од страна на државата.

Повеќето од половината од ЛЖХИВ 54.2% изјавиле дека немаат добиено информации/советување за нивните опции за репродукција.

Голем процент (57%) како проблем/предизвик да се има дете/ца го наведуваат стравот од пренос на вирусот на детето.

Повеќето од ЛЖХИВ (33%) по однос на планирање на семејство сметат дека недостасуваат технолошки интервенции (на при. прочистување на сперма) кои ќе ги намалат/избегнат преносот ХИВ инфекцијата на детето а 14.3% сметаат дека предизвик преставува “ин витро фертилизацијата” кај ХИВ позитивна жена.

ЗАКЛУЧОЦИ

ЛЖХИВ не го откриваат својот ХИВ статус вон своето семејство бидејќи сметаат дека ќе бидат осудени и ќе бидат отфрлени од околината и општеството кое според нив не информирано за начинот на пренос на ХИВ. Сепак во одредени случаи кога ЛЖХИВ го откриле својот статус пријателите и здравствените работници ја дале својата поддршка.

Стигмата и дискриминацијата се јавува во секоја прилика кога ќе се открие ХИВ позитивниот статус и тоа и во здравствените институции и на работните места. Најголемиот број на повреди на правата кај ЛЖХИВ, особено правото на пристап до здравствени услуги, правото на приватност и доверливост на податоците, се идентификувани во рамки на здравствените институции. Делумно ова може да се должи на фактот што најголем број од ЛЖХИВ го имаат обелоденето својот статус само пред здравствените работници.

Авто стигмата и чувството на изолираност и отфрленост е во голема мера изразена кај лицата кои живеат со ХИВ/СИДА и се манифестира преку губење на желба да се живее нормален живот, од избегнување на секојдневните социјални активности до откажување од сексуалниот живот и планирање на родителството.

ЛЖХИВ имаат потреба од дополнителни информации поврзани со продолжување на безбеден и здрав сексуален и репродуктивен живот.

ЛЖХИВ имаат потреба од знаења и вештини како подобро да препознаат кога некои од нивните права се повредени, а отсуствува и дополнителна мотивација за превземење поконкретни правни дејствија за да ги заштитат своите права стравувајќи од понатамошна стигматизација и дискриминација.

Голем дел од заедницата на ЛЖХИВ живее во потпросечни социјални услови. Не постојат дисперзирани услуги за ХИВ/СИДА ширум земјата. Ова претставува проблем за оние лица кои живеат вон главниот град и имаат дополнителни трошоци за пристапот до АРТ.

Заедницата на ЛЖХИВ има потреба да се организира, да ги гради своите капацитети и да започне да делува и во делот на планирање и во делот на имплементирање на програмите за ХИВ/СИДА во Македонија.

Главната и најприоритетна потреба на заедницата на ЛЖХИВ е континуиран пристап до АРТ.

ПРАШАЛНИК ЗА ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕ НА ЛЖХИВ

Почитувани

Ова истражување е прво истражување од ваков тип во Македонија коешто има за цел да ги процени потребите и проблемите на луѓето што живеат со ХИВ. Потребата за дејствување и промена на социјалниот статус и положба на ЛЖХИВ се главните идеи кои стојат зад ова истражување.

Податоците кои ќе се добијат, ќе бидат искористени за креирање и подобрување на постојните програми, како и за преземање на одредени активности, што оди во прилог на формативниот и акциониот карактер на истражувањето.

Обработката на податоците ќе се врши на ниво на дескрипција, со анализа на зачестеноста на одговорите на испитаниците. Исто така, ќе се анализира и корелацијата помеѓу одредени секции кои истражувачот ги смета за релевантни и од особен интерес.

ИНФОРМАЦИИ ЗА ВАС

1. Пол

- Машки
- Женски

2. Која е вашата возраст?

- 15 - 19
- 20 - 24
- 25 - 29
- 30 - 39
- 40 - 49
- > 50

3. Ваше место на живеење

---

4. Колку члена брои вашето домаќинство?

- Деца возраст 0 - 14
- Млади возраст 15 - 19
- Возрасни возраст 20 - 24
- Возрасни возраст 25 - 29
- Возрасни возраст 30 - 39
- Возрасни возраст 40 - 49
- Возрасни возраст 50 +

5. Колкави се просечните приходи во вашето домаќинство последните 12 месеца?

---

6. Колку време знаете дека сте ХИВ позитивен?

- 0 - 1 година
- 1 - 4 години
- 4 - 9 години
- 10 - 14 години
- 15+ години

7. Партнер

- Во брак при што живеам заедно со својот сопруг/сопруга
- Во брак при што привремено не живеам заедно со својот сопруг/сопруга
- Во врска при што живеам со својот партнер/партнерка
- Во врска при што не живеам со својот партнер/партнерка
- Сам
- Разведен/а
- Вдовец/вдовица

8. Ако во моментот имате сопруг/сопруга/партнер, колку долго сте со него/неа?

- 0 - 1 година
- 1 - 4 години
- 4 - 9 години
- 10 - 14 години
- 15+ години

9. Дали припаѓате/или сте припаѓале на некоја од следните групи (заокружете и повеќе од едно поле доколку е потребно)

- Маж кој има секс со маж -МСМ
- Геј или лезбејка
- Сексуален работник -СР
- Лице кое инјектира дрога- ЛКД
- Мигрантски работник (емигрант/ имигрант)
- Не сум припадник на ниту една од горенаведените групи

10. Кој е степенот на вашето формално образование?

- Основно образование
- Средно образование
- Високо образование
- Магистерски студии
- Специјалистички студии
- Докторски студии

11. Кои од овие реченици најдобро го опишува вашиот моментален статус на вработување?

- Вработен со полно работно време
- Вработен со половина работно време
- Вработен со полно работно време како работодавач (самовработување)
- Работи хонорарно полно работно време
- Работи хонорарно половина работно време
- Не е вработен и не работи хонорарно
- Пензионер/студент/ученик
- друго _____

Стигма

Стигматизација значи одбележување (во минатото на физички начин, денес на психолошко - социјален начин) на одредена група луѓе со цел нивно препознавање од целото општество, дискриминирање и јавно отфрлање. Стигмата поврзана со ХИВ е најчесто се надоврзува на постојни предрасуди како што се сексуалноста, раса, род.

На пр. ХИВ- Стигма се базира врз асоцијацијата на ХИВ/СИДА со веќе маргинализирани и стигматизирани однесувања- проституција, употреба на дрога, хомосексуалноста, промискуитет.

Дискриминација

Дискриминацијата – значи третирање на некого на различен, нефер или осудувачки начин, најчесто врз основа на неговата припадност или претпоставка за припадност кон одредена група.

На пример дискриминација поврзана со ХИВ се појавува кога некој е третиран различно затоа што се знае дека е ХИВ позитивен, се претпоставува дека е ХИВ позитивен или некој негов близок (партнер, семејство) го поврзуваат со ХИВ.

Дискриминацијата се појавува на различни нивоа: семејство, институции, политики

- Семејство** пр. На лицата кои се ХИВ позитивни не им дозволуваат да го користат истиот прибор за јадење со останатите членови во семејството.
- Институции** пр. На ХИВ позитивно дете ме се забранува да посетува образовна институција
- Национално ниво**- пр. Забрана за влез во друга земја доколку лицето е ХИВ позитивн

ВАШЕ ИСКУСТВО СО СТИГМА И ДИСКРИМИНАЦИЈА ОД СТРАНА НА ДРУГИ ЛИЦА

1. Како резултат на вашиот ХИВ статус, колку често сте биле исклучувани од социјални настани (пр. Венчавки, забави, семинари) и/или семејни активности? (пр. готвење, заеднички оброк, спиење во иста соба, користење на апарати во домаќинство)

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често

2. Колку често сте биле вербално и/или физички навредувани, малтретирани и/или ви се заканувале, како резултат на вашиот ХИВ статус?

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често

3. Колку често сте биле изложени на психички притисок или манипулација пришто вашиот ХИВ статус бил употребен против вас од страна на вашиот сопруг/а или партнер?

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често

4. Колку често вашиот сопруг/а или партнер, или друг член на вашето домаќинство бил дискриминиран како резултат на вашиот ХИВ статус?

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често

5. Ако сте искусиле некаква форма на стигма или дискриминација врз основа на вашиот ХИВ позитивниот статус, што мислите зошто се случило тоа?

- Луѓето не знаат како се пренесува ХИВ и се плашат да не ги заразам
- Луѓето мислат дека да си ХИВ позитивен е срамно и не сакаат да бидат асоцирани/видени со мене
- Поради религиски верувања или морални предрасуди
- Луѓето го осудуваат мојот животен стил или однесување
- Бидејќи изгледам болно со симптоми на СИДА
- Не знам/не сум сигурен

6. Доколку сте биле стигматизирани/дискриминирани наведете кој го направил тоа (лица/институции/организации)

Услуги за сексуално и репродуктивно здравје се услуги за советување и здравствена заштита кои придонесуваат во сексуално и репродуктивното здравје и благосостојба преку превенирање (спречување) и решавање на проблемите од сексуално и репродуктивно здравје како и унапредување на СРЗ:

Услугите за сексуално и репродуктивно здравје ги вклучуваат информациите поврзани со сексуалните и репродуктивните области: пристап до безбедни, ефективни, прифатливи методи за планирање на семејство, заштита при бременост и доење, советување и заштита од Сексуално преносливи инфекции, вклучувајќи и ХИВ/СИДА и сервиси за превенција и решавање на проблемите од областа на сексуалното и репродуктивно здравје.

ПРИСТАП ДО РАБОТА, ЗДРАВСТВЕНИ И СОЦИЈАЛНИ СЕРВИСИ

1. Врз основа на вашиот ХИВ статус, колку често сте биле одбиени од вработување/отпуштени од работа/ /не сте добиле унапредување на работното место, преместени на друга работна позиција?

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често
- Не е апликативно

2. Врз основа на вашиот ХИВ статус, колку често ве одбиле од добивање здравствена услуга, вклучувајќи и услуга од стоматолог?

- Никогаш
- Еднаш
- Неколку пати
- Често
- Не е апликативно

3. Дали одбиле да ви дадат услуги за сексуално и репродуктивно здравје поради вашиот ХИВ статусот?

- Да
- Не

4. Врз основа на вашиот ХИВ позитивен статус, дали одбиле да ви дадат услуги од областа на социјалната заштита?

- Да
- Не
- Не е апликативно

Ако одговорот е **Не** премини на прашање бр.5

4.1 Доколку одговорот е ДА, од кои услуги сте биле одбиени?

- Постојана парична помош
- Социјална парична помош
- Паричен надоместок за помош и нега
- Надоместок на плата за скратено работно време поради нега на хендикепирано дете
- Еднократна парична помош/помош во натура
- Домување
- Друго _____

5. Дали би го обелодениле вашиот ХИВ статус за да остварите некаква бенефиција која би ви следувала врз основа на ХИВ позитивниот статус? (пр. еднократна парична помош, бесплатна здравствена услуга)

- Да
- Не

---

6. Какви услуги за ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) недостасуваат во Македонија?

---

7. Наведете услуги за ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) кои сметате дека треба да се воведат во Советувалиштето на ХЕРА/Инфективна Клиника?

АВТО СТИГМА

1. Дали сте ги имале следните чувства како резултат на вашиот ХИВ статус? (да се одговорот сите варијабли)

Се чувствувам засрамено	☐ Да ☐ Не
Се чувствувам виновно	☐ Да ☐ Не
Се обвинувам себе си	☐ Да ☐ Не
Ги обвинувам другите	☐ Да ☐ Не
Имам ниска самодоверба	☐ Да ☐ Не
Чувствувам дека треба да бидам казнет	☐ Да ☐ Не
Имам суицидни идеи	☐ Да ☐ Не

2. Дали сте направиле некои од следните активности врз основа на вашиот ХИВ статус? (да се одговорот сите варијабли)

Избрав да не присуствувам на социјални собири/средби	☐ Да ☐ Не
Се изолирав себеси од своето семејство/пријателите	☐ Да ☐ Не
Одлучив да престанам да работам	☐ Да ☐ Не
Одлучив да не аплицирам за работа или унапредување	☐ Да ☐ Не
Се повлеков од образование/тренинзи и/или не се посветив на можноста за образование/тренинзи	☐ Да ☐ Не
Одлучив да не се женам/мажам	☐ Да ☐ Не
Одлучив да немам секс	☐ Да ☐ Не
Одлучив да немам (повеќе) деца	☐ Да ☐ Не
Избегнувам да ја посетувам локалната здравствена амбуланта кога имам потреба од тоа	☐ Да ☐ Не
Избегнувам да посетувам болница/клиника кога имам потреба од тоа	☐ Да ☐ Не

3. Доколку сте одговориле со ДА на некоја од категориите во двете горенаведени прашања, каква е моменталната ситуација?

- Не се обидов ништо да променам (се помирих со тоа)
- Со обидов да променам, но не успеав во тоа
- Веќе ја надминав состојбата
- Друго _____

Човековите права може да се дефинираат како основни правни гаранции, чиешто почитување на луѓето им обезбедува достоинствен живот и чијашто примена е гарантирана со национални и интернационални механизми. Некои од основните човекови права се право на живот, слобода, ослободеност од дискриминација на која било основа, право на здравствена заштита, право на семејство, право на здружување итн.

ПРАВА, ЗАКОНИ И ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

1. Дали сте ја прочитале Националната стратегија за ХИВ/СИДА во Македонија?

- Да
 Не

2. Дали сте запознаени со Закон за заштита на правата на пациентите?

- Да
 Не

3. Дали сте слушнале/сте прочитале за други национални и интернационални документи кои се поврзани со ХИВ/СИДА и правата на ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

---

4. Дали ви се случиле некои од следните работи како резултат на вашиот ХИВ позитивен статус?

- Бев присилен да подлежам на медицинска или здравствена процедура (вклучувајќи и ХИВ тестирање)
 Бев изолиран, ставен во карантин, одделен
 Морав да го откријам мојот ХИВ статус за да можам да влезам во друга земја
 Морав да го откријам мојот ХИВ статус за да аплицирам за државјанство или престојувалиште
 Бев уапсен/а или однесен на суд врз основа на обвинение поврзано до мојот ХИВ статус. Ништо од горенаведеното ми се нема случено

5. Дали некои ваши права ви биле прекршени?

- Да
 Не
 Не сум сигурен/а

Ако одговорот е **Не** премини на следната тема

5.1 Ако Одговорот е Да, кои права ви биле прекршени ?

5.2 Ако Одговорот е Да, дали сте се обиделе да добиете правна помош поради прекршување на вашите права како ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

- Да
- Не

Ако одговорот е **Да** премини на следната тема

5.2.1 Ако одговорот на претходното прашање е Не, што е причината што не побаравте правна помош поради злоупотреба на вашите права како ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

- Недоволни финансиски средства за да се покрене акција
- Процесот за да се разреши проблемот е премногу бирократски
- Бевте советуван од страна на друго лице да не покренувате никаква акција
- Се чувствувавте исплашено да превземате акција
- Стравувавте да не ви биде обелоденет статусот во текот на постапката
- Нема/мала доверба дека резултат од постапката ќе биде успешен
- Ништо од горенаведеното

ПРОМЕНИ

Дали знаете некоја организација или група која може да ви помогне доколку сте имале искуство со стигма или дискриминација?

Да

Не

Ако одговорот е **Не** премини на прашање 3

1.1 Ако сте одговориле со Да на претходното прашање каков тип на организација или група познавате? (одберете повеќе од еден одговор)

Национална Невладина Организација

Интернационална Невладина Организација

Организација на ОН

Владина институција

Религиска организација

Правна фирма

Организација за човекови права

Народен правобранител

Други _____

Наведете го називот на организација/институција

_____

2. Ако некогаш сте се обиделе да разрешите проблем на стигма или дискриминација самите или со помош на други, објаснете накусо за каков проблем стануваше збор, кој ви помогна и како вие или другите се обидоа да го разрешат проблемот

За каков проблем станува збор?

_____

_____

Доколку ви помогна друг да го разрешите проблемот, Кој ви помогна?

_____

_____

Како вие (односно другите) се обидовте да го разрешите проблемот?
(што специфично направивте)

_____

_____

3. Според вас Која е најважна работа што треба да ја направат невладините организации кои се борат против стигма и дискриминација на ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) ? (одберете најмногу три опции)

- Лобирање за правата на ЛЖХИВ
- Нудење на помош на ЛЖХИВ преку нудење на емоционална поддршка
- Нудење на помош на ЛЖХИВ преку нудење на материјална поддршка
- Нудење на помош на ЛЖХИВ преку нудење на правна поддршка
- Едукација на ЛЖХИВ (вклучувајќи и едукација за третман)
- Подигнување на свесноста и знаењето за СИДА на пошироката јавност.
- Лобирање за правата и/или поддршка на посебно маргинализирани групи –МСМ; КДИ; СР
- Друго _____

4. Каков е вашиот став во врска со комуникацијата со други ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

- Не сакам да комуницирам со други ЛЖХИВ,
- Веќе комуницирам со дел од нив и немам ништо против бројот да се зголеми
- Не комуницирам со никого, но би сакал/немам ништо против да стапам во контакт
- Комуницирам само со одреден мал број на луѓе и не сакам тоа да се промени
- Би комуницирал само со одреден мал број на луѓе

5. Зошто сакам/не сакам да комуницирам со други ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

_____

_____

6. Каков тип на здружение ќе биде најкорисен за ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) :

- неформална група
- регистрирано здружение на граѓани
- посебен оддел во веќе постоечка организација
- сеуште е рано за здружување на ЛЖХИВ во РМ
- друг предлог _____

7. Дали би сакале да бидете член на група ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) во Македонија?

- Да
- Не

8. Дали сакате да присуствувате на обука за ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) во организација на ХЕРА?

- Да
- Не

9. Ако одговорот е да, кои области би сакале да бидат опфатени на обуката?

- Човекови права
- Начини на само организирање на ЛЖХИВ
- ХИВ/СИДА и Превенција
- Третман
- Јакнење на капацитети по однос на формирање на здружение на граѓани на ЛЖХИВ
- Здрави животни стилови
- Сексуално и репродуктивно здравје и права
- Стигма и дискриминација
- _____

10. Дали би сакале да се вклучите во активности поврзани со ХИВ/СИДА во ЗГ (Здружение на граѓани) ХЕРА?

- Да
- Не

11. Дали сакате да учествувате во формирање на ЗГ (Здружение на граѓани) на ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА) во Македонија?

- Да
- Не

Доколку одговорот е **НЕ** преминете на следната тема

12. Ако одговорот на претходното прашање е ДА, каков придонес сметате дека може да дадете при формирање на ЗГ (Здружение на граѓани) на ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

---

13. Какви вештини и знаења сметате дека ви се потребни при формирање на ЗГ (Здружение на граѓани) на ЛЖХИВ (Луѓе кои живеат со ХИВ/СИДА)?

ТЕСТИРАЊЕ/ДИЈАГНОЗА

1. Зошто се тестиравте за ХИВ? (одберете една опција)

- Вработување
- Бременост
- Подготовка за брак/сексуални односи
- Препратен поради сомнителни симптоми поврзан со СИДА (пример ТБ,)
- Сопруг/партнер/член на семејство е ХИВ позитивен
- Болест/или смрт на партнер/сопруг/член на семејство
- Само сакав да знам
- Друго _____

2. Дали одлуката да направите ХИВ тест зависеше од вас? (одберете само една опција)

- Да, самиот/а ја донесов одлуката за тестирање (Доброволно)
- Самиот донесов одлука да се тестирам, но бев под притисок на други
- Бев присилен да направам ХИВ тест
- Бев тестиран без мое знаење- дознав откако тестот веќе ми беше направен

3. Дали добивте советување кога бевте тестирани за ХИВ (одберете само една опција)

- Ги добив и двете и пред и пост тест советување
- Добив само пред тест советување
- Добив само пост тест советување
- Не добив никакво советување кога направив ХИВ тест

4. Што мислите кои се ГЛАВНИ ПРОБЛЕМИ и ПРЕДИЗВИЦИ во врска дијагнозата и тестирањето?

ОБЕЛОДЕНУВАЊЕ НА СТАТУСОТ И ДОВЕРЛИВОСТ

1. Дали го имате обелоденето вашиот ХИВ позитивен статус и колкав е број на лицата кои знаат за вашиот статус?

- Го немам споделено со никого
- 1-3 лица
- 3-6 лица
- 6-15 лица
- повеќе од 15
- не го кријам мојот ХИВ статус

2. За сите лица наведени подолу, опишете како првпат дознале за вашиот ХИВ позитивен статус?

	Јас им кажав	Некој друг им кажа со моја согласност	Некој друг им кажа без моја согласност	Не го знаат мојот ХИВ статус	Н / А
Вашиот сопруг / а/партнер	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиите родители	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиите браќа/сестри	☐	☐	☐	☐	☐
Децата во вашето семејство	☐	☐	☐	☐	☐
Ваши пријатели	☐	☐	☐	☐	☐
Соседи	☐	☐	☐	☐	☐
Други возрасни членови во вашето семејство	☐	☐	☐	☐	☐
Луѓето со кои работиш	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот работодавач	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот матичен лекар	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот стоматолог	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот гинеколог	☐	☐	☐	☐	☐
Останати здравствени	☐	☐	☐	☐	☐
Работници	☐	☐	☐	☐	☐
Социјален работник	☐	☐	☐	☐	☐
Медиуми	☐	☐	☐	☐	☐

3. Како би ги опишале реакциите на другите луѓе кон вашиот статус?

	Многу Поддржувачки	Многу Дискриминаторски	Дискриминаторски	Нема Разлика	Н / А
Вашиот сопруг/ а/партнер	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиите родители	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиите браќа/сестри	☐	☐	☐	☐	☐
Децата во вашето семејство	☐	☐	☐	☐	☐
Ваши пријатели	☐	☐	☐	☐	☐
Ваш соседи	☐	☐	☐	☐	☐
Други возрасни членови во вашето семејство	☐	☐	☐	☐	☐
Луѓето со кои работиш	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот работодавач	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот матичен лекар	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот стоматолог	☐	☐	☐	☐	☐
Вашиот гинеколог	☐	☐	☐	☐	☐
Останати здравствени работници	☐	☐	☐	☐	☐
Социјален работник	☐	☐	☐	☐	☐
Медиуми	☐	☐	☐	☐	☐

4. Што мислите кои се ГЛАВНИ ПРОБЛЕМИ и ПРЕДИЗВИЦИ во врска обелоденување и доверливост на ХИВ позитивниот статус?

ТРЕТМАН

1. Како генерално ја опишувате вашата здравствена состојба во моментов?

- Одлична
- Многу добра
- Добра
- Лоша

2. Дали во моментов сте на АРТ (Антиретровирусна терапија) ?

- Да
- Не

3. Дали мислите дека АРТ (Антиретровирусна терапија) ви е достапна, дури и да не сте на АРТ(Антиретровирусна терапија) во моментов?

- Да
- Не

4. Што мислите кои се ГЛАВНИ ПРОБЛЕМИ и ПРЕДИЗВИЦИ во врска со АРТ(Антиретровирусна терапија) во Македонија

РЕПРОДУКТИВНО ЗДРАВЈЕ

1. Дали имате дете/деца?

- Да
 Не

1.1. Доколку имате дете/а дали некое од нив има ХИВ позитивен статус

- Да
 Не
 Не е апликативно

2. Откако сте дијагностицирани како ХИВ позитивен, дали некогаш сте добиле советување за вашите опции за репродукција?

- Да
 Не

3. Дали некогаш здравствен работник ве советува да немате деца бидејќи сте ХИВ позитивен?

- Да
 Не
 Не е апликативно

4. Што мислите кои се ГЛАВНИ ПРОБЛЕМИ и ПРЕДИЗВИЦИ за да се има дете/ца при ХИВ позитивен статус?

ИНФОРМИРАНА СОГЛАСНОСТ

Интервју бр. ____

Пред да бидете прашани дали ќе учествувате во ова интервју, потребно е да знаете дека:

1. Вашето учество во ова истражување е доброволно. Ваш избор е да одберете дали да учествувате или не.
2. Слободно може да одбиете да дадете одговор на некое прашање од прашалникот.
3. Може да го прекинете вашето учество во истражувањето во било кое време на интервјуту.

Информациите кои ќе бидат собрани во текот на интервјуту ќе бидат чувани СТРОГО ДОВЕРЛИВО во текот целата постапка на истражувањето (обработка на податоци и објавување на резултати од истражувањето). За да осигури доверливоста вашето име и презиме нема стојат во овој прашалник

Ги добив сите информации поврзани со целите на ова истражување кои ги побрав.

Се согласувам доброволно да учествувам во ова истражување и тоа го потврдувам со мојот потпис.

Потпис за согласност

(на барање на ЛКХС може да ја потпише и истражувачот)

Лице кое го врши интервјуту

Дата на интервју

